

Peki Istakoz Ne Olacak?

Bella Thorne “Başkalarını etkilemeye çalışma kendin ol” der. Kırmızı Oda dizisindeki Boncuk karakteri ise bir şizofrendir. Şizofreni, bireylerin gerçek ile gerçek dışını birbirinden ayıramadıkları ciddi bir zihinsel bozukluktur. Halüsinasyonlar, sanrılar ve günlük işleyiş bozan son derece düzensiz düşünme ve davranışlar oluşabilir. Ciddi ve kronik bir hastalık olan şizofrenide, hastalar gerçeklikle arasındaki bağlantısını yitirerek farklı davranışlar sergilemeye, gerçek olmayan olaylara inanmaya ve kişiliklerini değiştirmeye eğilim gösterir.

Kırmızı Oda dizisinde psikiyatrin “tedaviye devam edelim, pes etme” çağrılarına karşın Boncuk, “Hayatta kaldım da ne oldu? Yaşayabildim mi?” der. Gerçekliğin çölündeki acıların yerini gerçek olmayan hayaller, sanrılar ve fanteziler alır. Artık gerçek dünyadan tamamen kopmuş ve hastalığa teslim olmak üzeredir. Böylece gerçek dünyadaki hayal kırıklıkları, başarısızlıklar ve yalnızlıklar sona ermiştir.

Boncuk’un ablası Rezzan, Doktor Hanım karakterine dönüp kardeşi için “O delirdi de kurtuldu aklını başından atamayanlar ne yapsın?” der. Fakat Doktor Hanım Boncuk’un kurtulmuş olduğunu düşünmez, tam tersine gerçeğin acılarından kurtulayım derken bir girdapta kaybolacağından korkar. Bölümün son karesinde ise Doktor Hanım “Gerçekler hayallerden daha güvenlidir, hadi gel Boncuk” der ve elini uzatır. Bu güzel dizinin yapım ekibinde yer alsaydım naçizane bir tavsiye olarak Doktor Hanım’ın Boncuk yerde yatarken yaklaştığı son sahnede bir elinde Deleuze ve Guattari’nin, “Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia” isimli kitabı olsun, bir de Boncuk evden çıkarken TV’de arka planda Yorgos Lanthimos’un yönettiği The Lobster filmi oynuyor olsun derdim. Arka planda çalan Şebnem Ferah’ın Hoşça kal şarkısının sözleri “Seni ararken kendimi kaybetmekten yoruldu. Bulduğumu zannettiğimde, kendimden ayrı düştüm. Ben bir kısrak gibi, gelmişim dünyaya şahlanıp gitmek içimde var, Hoşça kal” ve Boncuk’un daha önceki hayal dünyasını tercih ettiğine yönelik sözleri, hastalığın etkisi altında olsa dahi, olası sonuçlarını göze almış, özgür irade ile yapılmış ve bir seçim olduğunu mu düşündürmek istiyor? En azından fazla yönlendirmeden, peşin hükümlü ahlaki yargılara varmamayı ve gerçekten böyle bir durumda özgür irade var mı sorusunu düşündürüyor?

Son zamanlarda oldukça ısrarlı bir şekilde küresel piyasalardaki ve özellikle ABD’de bazı alanlarda gördüğümüz risklere dikkat çekiyoruz. Nitekim son iki haftada aylardan beri görmediğimiz çapta bir satış baskısı gördük, Vix ise 30’un üstüne çıktı. Yüzeyden biraz daha aşağılara bakarsak birçok hasar noktası olduğunu fark edebiliyoruz. Daha önce uyardığımız aşırı spekülasyon dinamikler başka alanlara kaymış gibi gözüküyor. Bir günde dahi bu kadar geniş bantta hareket eden piyasalar için ruh sağlığı yerinde demek zor.

Şu an itibarıyla küresel bir kriz geliyor demek için erken fakat riskler geçti her şey toz pembe demek için de hayal dünyasında yaşıyor olmamız gerekir. Bu satış baskısının daha da derinleşme ihtimali de küçümsenmemeli bizce. Çoğu risk kontrol sistemin VAR benzeri mekanik bir şekilde geriye dönük olarak volatilitiyi girdi olarak alması nedeniyle bu volatilité artışının daha fazla zoraki pozisyon satışı getirmesi olası. Özellikle hedge fund gibi çok az regüle edilen fonların şu an bazı short pozisyonları nedeniyle ciddi zararlar üzerinde oturuyor olması bir risk ve bu risk sistematik ve küresel bir boyut alabilir.

VAR benzeri risk kontrol sistemleri de vol en düşük iken maksimum pozisyona izin verirken vol yükseldiği için limit azaltımına gidip bu döngüyü fasit hale getirebiliyor. Temel anlamda beğendiğimiz varlıklarda alım fırsatı yaratır bu düzeltme, bizlere henüz o noktada değilmışiz izlenimi yaratıyor. Volatilitelerin düşmesi ve birkaç gün stabil kaldığını görmeden çalkantı ve hedge fonların kaldıraç azaltımı da bitti demek bizce kolay değil. Burada olumlu olarak gördüğümüz bir detay şimdilik bunun hisse senetleri ile sınırlı kalmış olan bir hareket olması. Nitekim bono ve döviz piyasaları borsalardaki türbülansın fazla etkilenmedi.

Risk primi ve volatilitelere baktığımızda, varlık sınıfları içinde ABD hisse senetlerinde bir anormallik göze batıyordu ki bundan sıkça bahsettik. Diğer büyük piyasalarda buna benzer işaretler henüz yok. Özellikle döviz piyasalarında implied volatility G10 çaprazları için gerçekleşen oynaklığa çok yakın seyrediyor. Türbülansın kaynağı olan bazı ABD hisselerindeki fiyat hareketlerinin hedge fund’larda nasıl ve ne miktarda bir zarar oluşturduğunu bilmeden satış baskısı bitti demek doğru olmaz. Degrossing denilen dinamik ile bu fonlar diğer ilgisiz pozisyonlarını satmaya devam etmek zorunda kalabilir. Bazı verilere göre Ocak ayına çok yüklü pozisyonla giren bu fonlar, geçen hafta hızla degross etti yani pozisyon küçülttü fakat bu yeterli mi değil mi, devamı gelir mi bilmek mümkün değil dolayısıyla takip etmek gerekiyor. Takip için bakacağımız önemli göstergelerden biri de değişik varlık sınıflarındaki volatilité olacak. Kişisel tahminim ise bu olayın da geçeceği, daha sonra unutulacağı, hatalı ve/veya bir şekilde analiz edileceği ve esas türbülansı yaratması muhtemel dinamiklerin değiştirilmeyeceği ayrıca buna işaret edenlerin de göz ardı edileceği. Bizim yapabileceğimiz yönlendirmeden gerçekleri gördüğümüz gibi aktarmaya çalışmak, gerisi özgür irade ile karar verecek olanlara kalıyor.

Reddit/GameStop/WallStreetBets konusundaki geniş detayları birçok yerden bulabilirsiniz. Benim takıldığım konunun genelde olduğu gibi yine biraz yüzeysel ele alınması. İnsanlar yine görmek veya gösterilmek isteneni mi görüyor? Napster’ın müzik dünyasındaki gibi yıkıcı bir teknoloji anı ile mi karşı karşıyayız? Küçük balık büyük balığı mı yedi? Birçok balık türü var. Kimisi diğerlerinden daha vahşi fakat adı balık olsa da köpekbalıkları da , balinalar da denizlerde yaşar. Melvin Capital’in sahibinin, meşhur ve geçmişinde regülatör kurum SEC ile sorunları olan Steve Cohen’in ekibinde çalışmış olması ve Cohen’in şu anki fonun Citadel ile birlikte Melvin Capital’e ciddi bir finansman sağlamış olması ne anlama geliyor? Benzer ve zarar eden pozisyonlara kendileri sahip olabilir mi? Citadel’in Robinhood’un ortaklarından olduğunu hatırlatalım. Robinhood ismine rağmen yardımsever oldukları için mi bu yardımda bulundular? Diğer yardımsever kişi ise Steve Cohen. Steve Cohen denince benim aklıma köpekbalığı önünde poz veriş geliyor. Kendisi Damien Hirst tarafından gerçek bir köpekbalığı kullanılarak yapılmış ve 8 – 12 milyon dolar arasında bir fiyata satın alındığı söylenen modern sanat eserinin sahibi olarak da tanınır. Eserin ismi de ilginç: “The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living.”

Denizlerde yaşayan tek canlılar balıklar ve balık çeşitleri değil tabii. David Foster Wallace, kaliteli yemek deneyimleri ve tarifleri ile bilinen bir yayın olan Gourmet dergisi için 2003 Maine Lobster Festivalini ziyaret eder. Fakat bu gezi sonrası ortaya çıkan yazı, okuyucuları ve editörleri şaşırttı, bir kısmını ise kızdırdı.

Buna rağmen böyle derin/aykırı/sorgulayıcı bir yayının yayınlanmış olması sayesinde hem derginin prestiji arttı hem de bugünlere kadar hatırlanan bir eser ortaya çıktı.

Wallace, Amerika Birleşik Devletleri'nde ıstakoz tüketiminin tarihini kısaca anlatıyor. İlginç olan eski zamanlarda ıstakozun fakirlerin yemeği sayılması hatta hapishanelerde ıstakozun bu kadar sık verilmesinin insan haklarına aykırı olduğu şeklinde protesto ediliyor.

Wallace'ın dikkati, festivalin kendisinden ziyade insanların evde canlı canlı kaynattığı ya da bir restoranda aşçıya yaptırdığı bir hayvan olan ıstakoz pişirmeye çevrilir. ıstakozların acı çekip hissetmediğini merak eder. Yapmasalar bile, tazeliğini korumak için onları bu kadar aşırı bir şekilde öldürmek doğru mu diye de sorgular. Wallace'ın yazış tarzı ise mümkün olduğunca yönlendirici olmaktan uzak ve kararı okuyucuya bırakacak şekilde. Wallace, bir kişi evde ıstakoz pişirdiğinde neler olduğunu anlatmaya devam ediyor. Bir ıstakoz pişirmek, ıstakozdan hoşlanan insanlar için bile rahatsız edici bir deneyim olabilir, özellikle de hayvan ölmeden önce kaynayan tencereye çarparsa. Wallace, ıstakoz veya herhangi bir et yemenin bir hayvanın hissedebileceği ıstırap nedeniyle doğru olup olmadığına dair bir dizi soruyla bitiriyor.

ıstakozların yedikleri arasında diğer deniz canlılarının yediklerinin artıkları da var aç kaldıklarında birbirlerini yiyorlarmış. ıstakozların özellikle kıyılara yakın yerlerde yakalandığı biliniyor bunun nedeni ise kendi özgür iradeleri ile oralara gitmekten ziyade dalgalar ve akıntıların onları kıyıya atması. Fakat ıstakozlar arasında aykırı ve antipatik olma pahasına da risklere dikkat çeken ıstakozlar yok. Belki de var ama korktukları için sesleri çıkmıyor. Hayvanlar bizim sandığımızdan daha zeki olabilir ama belki de bize çaktırmak istemiyor olabilirler mi? Mesela bazı araştırmalara göre yeni teknikler öğrenen maymunlar, bu teknikleri kendisini güvende hissetmediği topluluklarda kullanmıyorlar. İlginçtir ki insanoğlunun “şizofreni” sayesinde ikellikten kurtularak doğadaki diğer canlılardan farklı bir şekilde geliştiği ve “düşünen” canlı aşamasına ulaştığını öne süren bilim insanları var.

Mesela İngiliz biyokimyager David Horrobin'in “The Madness of Adam and Eve: How Schizophrenia Shaped Humanity” adlı kitabında belirttiğine göre insanın beyin hücreleri, 100 bin yıl kadar önce mutasyona uğradı. Bir bölüm beyin hücresinde meydana gelen bu mutasyon, aynı zamanda şizofreni ve depresyon gibi ruh hastalıklarının da nedeni oldu. Şizofren eğilimler sayesinde insan, daha yaratıcı olmaya başladı; düşünme, düşünme ve düşünmeyi geliştirme yeteneğine kavuştu. Bilim adamlarının belirttiğine göre, eğer şizofreni ve diğer ruh hastalıkları olmasaydı, insan “maymun” seviyesinde kalacaktı. Horrobin'e göre “Bizi insan yapan, kafatasımız içindeki yağ hücrelerinin genetik olarak değişmesidir. Mutasyon sonucunda bozulan beyindeki yağ hücreleri, aynı zamanda atalarımıza şizofreni hastalığını da kazandırdı. Bu hastalık da insanoğlunun yaşadığı dönemlere göre sıra dışı sayılabilecek düşünceler üretmesine neden oldu. İnsanoğlu bu sayede gelişmesini sürdürdü.

Fazla yorum yapmadan birkaç soru soralım: GameStop benzeri nispeten küçük ve likiditesi az şirketlerde oluşan short pozisyon sıkıştırma dinamikleri volatilité enstrümanlarına kaymaya başlarsa, köpek balıkları ve “küçük” balıklar aynı tarafta yer alırsa neler olabilir? Piyasada ciddi fasit daireler ciddi türbülans oluşmaz diyebilir miyiz? Peki çünkü ABD ISM'inde ödenmiş fiyatların 82.1'e fırlamış olmasını ve 1978 yılından beri ankete katılan tüm firmaların fiyat artışı gördüğünü fark ettik mi? Bunun reel ücretlerin artması durumunda enflasyon artmaması durumunda stagflasyon habercisi olabileceğini düşündük mü? Herkes Reddit/GameStop'a bakarken Çin'in hafif hafif frene bastığını ve kredi büyümesinin yavaşladığını, 45 limanında demir cevheri stoklarının arttığını ve demir cevheri fiyatlarının yüzde 20'ye yakın gerilediğini fark edebildi mi? Herkes reflasyon derken ve buna göre pozisyon almışken hiç kimsenin beklemediği trend karşıtı ve “sürpriz” ABD doları değer kazanımı gerçekleşir mi?

GameStop, balık, Reddit vs derken esas kaçırılmayalım. Suni istikrar ve öngörülebilir hale getirme çabası ve aşırı determinizm neredeyse her zaman istikrarın asıl en büyük düşmanıdır. Ekonomiye bakıp piyasalar için tahmin üretmekten ziyade piyasalara bakıp ekonomi için tahminler yapmak gerekiyor. Çelişki gibi görünen bu durum, özellikle 2008 krizinden beri piyasalardaki işleyiş dinamiğini yakalar. Bu kadar piyasa müdahale ile sağlanan yüzeydeki istikrarın yumuşak karnı genelde çok fazla gündemde olan ve artık bilinen ekonomi ve temeller diyebileceğimiz konulardan ziyade piyasa, pozisyonlanma ve türevler de dahil aşırı kaldıraç/borç ve likiditenin bir araya gelmesi ile oluşuyor. İnsanız, balık veya ıstakoz olmak zorunda değiliz. Köpekbalığı da olmak zorunda değiliz. Akıntıya kapılıp ıstakoz gibi diri diri pişmek üzere av olmak zorunda da değiliz. Kurban psikolojisi veya hayal dünyasına sığınmak da çözüm değil. Piyasalar dahil her alanda aklımızı kullanmalıyız. Amerikalı bilim-kurgu Philip K Dick'e göre “Delirmek bazen gerçekliğe verilebilecek en uygun tepkidir.”

UYARI NOTU:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Söz konusu rapor belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak hazırlanmamıştır. Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte bulunulmamaktadır. Tüm yorum ve tavsiyeler öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerinden oluşmaktadır. Zaman içinde piyasa koşullarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle söz konusu yorum ve tavsiyelerde değişikliğe gidilebilir. Size uygun olan yatırım araçlarının ve işlemlerin kapsam ve içeriği uygunluk testi neticesinde belirlenir. Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. Bu raporda yer alan her türlü bilgi, yorum ve tavsiye uygunluk testi ile tespit edilecek risk grubunuz ve getiri beklentiniz ile uyumlu olmayabilir. Bu nedenle, uygunluk testi neticesinde risk grubunuz tespit edilmeden sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi amaç, bilgi ve tecrübenize uygun sonuçlar doğurmayabilir.

Burada yer alan bilgi ve veriler, araştırma grubumuz tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiş olup, doğrulukları ayrıca araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu bilgilerin tam veya doğru olmaması nedeniyle doğabilecek zararlardan Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve çalışanları sorumlu değildir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından farklı bölümlerde istihdam edilen kişilerin veya Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin ortaklarının ve iştiraklerinin bu raporda yer alan tavsiyelerle veya görüşlerle hemfikir olmaması mümkündür. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ile piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkileri bulunan istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler ile müşterileri arasında önlemeyen çıkar çatışması ve objektifliği etkilemesi muhtemel nitelikte ilişkiler doğabilir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş., ortakları veya iştirakleri, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirildikleri yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerini, bu raporda bahsi geçen şirketlere, muhtelif zamanlarda, sunmayı teklif edebilir veya sunabilir. Muhtelif zamanlarda, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin, ortaklarını, iştiraklerinin ve işbu kapsamdaki yöneticilerinin, yetkililerinin, çalışanlarının veya temsilcilerinin, doğrudan veya dolaylı olarak, raporda bahsi geçen işlemler, menkul kıymetler veya emtialar üzerinde pozisyonları bulunabilir veya farklı nedenlerle ilgi ve ilişkileri bulunabilir. Söz konusu çıkar çatışması durumlarında Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş., internet sitesinde yer alan Çıkar Çatışması Politikası uyarınca hareket eder. Bu rapor, sadece gönderildiği kişilerin kullanımı içindir. Bu raporun tümü veya bir kısmı Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz veya üçüncü kişilere gösterilemez, ticari amaçla kullanılamaz.